

1914. június 28.

Szarajevóban Gavrilo Princip szerb diák meggyilkolja Ferenc Ferdinánd osztrák-magyar trónörökös.

1915. április 30.

Londonban megalakul a Jugoszláv Bizottság. A bizottság célja a szerbek, horvátok és szlovének háború utáni egyesítésének előkészítése.

1917. július 20.

Korfun az emigráns szerb kormány képviselői és a Jugoszláv Bizottság kiadják a Korfui Nyilatkozatot a közös délszláv állam létrehozásának alapelveiről.

1918. október 6.

Zágrábban megalakul a Monarchiában élő szerbek, horvátok és szlovének közös Nemzeti Tanácsa.

1918. október 29.

A horvát országgyűlés, a Szábor kinyilvánította a délszlávok lakta területek függetlenségét az új, Szlovénok, Horvátok és Szerbek Államának keretei között és két nappal később kifejezte egyesülési szándékát a Szerb Királysággal és Montenegróval. Az új állam kormányzati feladatait a délszláv Nemzeti Tanács látta el.

1918. november 5.

A délszláv Nemzeti Tanács szerb katonai segítséget kért a rendfenntartáshoz.

1918. november 24.

A Szerémségben élő szerbek gyűlése kinyilvánítja egyesülését a Szerb Királysággal és az elszakadást a Szlovénok, Horvátok és Szerbek Államától.

1918. november 25.

Újvidéken a „Szerbek és Más Szlávok Nagy Népgyűlése” kimondja a csatlakozást Szerbiához.

1918. december 1.

A délszláv Nemzeti Tanács kinyilvánítja a Szlovénok, Horvátok és Szerbek Államának egyesülését Szerbiával és Montenegróval. Ugyanezen a napon Montenegró is dönt az egyesülésről, s ezzel létrejön a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság, első uralkodója a szerb Karagyorgyevics I. Péter.

1921. június 28.

A Szerb-Horvát-Szlovén Királyság alkotmánya eltörli a történeti régiókat, és azok helyett a királyság egységesítésének szempontjait figyelembe véve 33 kerületre osztja az országot. Az egységesítés legfőbb ellenzői a Horvát Parasztpárt politikusai.

1928. június 20.

A délszláv országgyűlésben lelövik Stepan Radic horvát parasztpárti képviselőt négy társával együtt. Válaszul az ellenzéki képviselők kivonulnak az országgyűlésből.

1929. január 6.

A délszláv állam uralkodója, Sándor király feloszlatja az országgyűlést, eltörli az alkotmányt és bevezeti a királyi diktatúrát. Az év októberében a 33 kerület helyett 9 bánságot hoznak létre a központi irányítás megkönnyítése céljából.

1931. szeptember 3.

A Jugoszláv Királyság új alkotmánya. Az alkotmányban a központosító és egységesítő törekvés tükröződött és széles jogköröket biztosított a király számára.

1934. október 9.

Sándor jugoszláv királyt a VMRO macedón terrrorszervezet egyik tagja meggyilkolja Marseille-ben.

1939. augusztus 25.

A horvátok megbékítése céljából a jugoszláv vezetés létrehozta az autonóm Horvát Bánságot.

1940. december 12.

Jugoszlávia és Magyarország örök barátsági szerződést írt alá. A szerződésben Magyarország nem mondott le elvesztett területeiről. Korábban, 1937-ben Jugoszlávia hasonló örök barátsági szerződést kötött Bulgáriával, illetve barátsági- és megnehtámadási szerződést Olaszországgal is.

1941

1941. március 25.

Jugoszlávia csatlakozik a háromhatalmi egyezményhez.

1941. március 27.

Angol és amerikai ügynökök segítségével szervezett puccs során a jugoszláv hadsereg és a légierő tisztjei megdöntötték a kormányt. Az új vezetés, Péter trónörökös és Dušan Simović tábornok katonai rezsimje elhatárolódott a háromhatalmi egyezménytől, csupán

megnemtámadási szerződés aláírására lettek volna hajlandók a Német Birodalommal.

1941. március 27.

Hitler elrendelte, hogy a vezérkar a már meglévő Marița-tervet dolgozza át és terjessze ki Jugoszláviára is. Arra utasította a diplomáciai és a katonai vezetőket, hogy a Jugoszláviával szomszédos országokat – Olaszországot, Bulgáriát, Romániát és Magyarországot – területi ígérekkel nyerjék meg az ügynek.

1941. március 28.

Sztójay Döme berlini nagykövet ezen a napon juttatta el Hitler üzenetét a magyar kormányhoz. Az üzenet szerint a Balkánon új helyzet állt elő, és a fegyveres megoldás már eldöntött, amelyben a Magyar Királyi Honvédségnek is szerepet kell vállalni. A Német Birodalom Magyarország revíziós igényeit teljes mértékben elismeri. A szóba jöhető területek közé sorolta a Bácskát, a Bánátot, sőt Hitler támogatást ígért a fiumei kikötő visszacsatolásának ügyében is.

1941. április 3.

A korábban a külpolitikai mozgástér kiszélesítésére Jugoszláviával örök barátsági szerződést szignáló Teleki Pál miniszterelnök nem látva kiutat a csapdahelyzetből, önkezével vetett véget életének. Horthy Miklós kormányzó miniszterelnökké nevezte ki Bárdossy Lászlót, aki a külügyminiszteri tárcát is megtartotta.

1941. április 6.

Megindul a Jugoszlávia elleni német támadás, részben Magyarországon keresztül.

1941. április 10.

Zágrábban usztasa vezetők kikiáltják a Független Horvát Államot. Ezzel a magyar vezetés Jugoszláviát megszálltnak tekinti.

1941. április 11.

A magyar honvédség megkezdte a támadást a Délvidéken. A 3. magyar hadsereg alakulatai Horvátország kiválása után léptek jugoszláv területre, és szigorúan a történelmi határig vonultak a Bácska, Baranya, Muraköz és a Muravidék területén. A jugoszláv királyi hadsereg egységei elszórtan ugyan, de heves ellenállást fejtettek ki.

1941. április 14.

A magyar honvédek bevonulnak Zomborra.

1941. április 14.

A 3. magyar hadsereg parancsnoka, Gorondy-Novák Elemér altábornagy elrendelte a veszélyesnek minősített területek átfésülését. A veszélyeztetett körzetekbe tartoztak az 1918 óta Bácskába betelepített szerb lakosság, a több tízezres lélekszámot kitevő dobrovoljacok által lakott települések.

1941. április 15.

Tito, az akkor még illegalitásban működő Jugoszláv Kommunista Párt főtitkára, Zágrábban megalakította a Katonai Bizottságot. A jugoszláv kommunista párt felhívást intézett Jugoszlávia népeihez, amelyben a megszállók elleni harcra szólított fel.

1941. április 17. után

A megszállt területeken a kezdetektől működő „szükségszerű” katonai közigazgatást fokozatosan alakították át úgynevezett „rendszeres” katonai közigazgatássá, amely 1941. augusztus 15.-ig állt fent.

1941. április 23.

A Délvidéken kihirdették a rögtönbíráskodást.

1941. április 25-től Megkezdődik a magyar megszálló erők fokozatosan kivonása. Csak azok az alakulatok maradtak a térségben, melyeknek új központja a Délvidékre esett.

1941. május-június

A dobrovoljacok helyére 3279, többségében bukovinai székely- és kis részben moldvai csángó családot nagyjából 13 200 lélekkel telepítettek be 35 ezer katasztrális hold földre. Ehhez a magyar kisebbséget diszkrimináló jugoszláv földreform által létrehozott 62 zárt dobrovoljac telep 53 ezer katasztrális holdjából vették igénybe a szükséges földeket.

1941. augusztus 15.

Megszüntetik a katonai közigazgatást, helyét a polgári közigazgatás vette át.

1941. június 7.

A magyar hatóságok által létrehozott internálótáborokban fogvatartottak létszáma meghaladja a 11 ezer főt volt.

1941. június 22.

A JKP KB-val együtt Tito megalapította a Nemzeti Felszabadító Hadsereg és Partizánosztagainak Főparancsnokságát (NOPOJ).

1941. szeptember 6.

A kormányzó Szombathelyi Ferencet nevezte ki a honvéd vezérkar élére.

1941. ősze

Gyűjtogatásokat, vonatrobbanásokat, és telefonhálózat-, illetve vasútvonal-rongálásokat hajtanak végre a partizánok a Délvidéken. A magyar hivatalos szervek tagjai elleni rajtaütések számos áldozatot követelnek, a gyilkosságokat a legtöbb esetben hátulról, vagy lesállításokból leadott lövésekkel követték el.

1941. október 9.

Az események hatására Szombathelyi Ferenc vezérkari főnök átirattal fordult Bárdossy miniszterelnökhöz a bácskai terrorcselekmények erőteljesebb megtorlása érdekében.

1941. október közepe-november 21.

A Honvéd Vezérkar főnökének statáriális bírósága tevékenykedik a térségben, és sajátos szerepet tölt be: a nyomozás, a vádemelés és az ítékezés területén is kompetens volt. Tevékenysége – eltérően a szokásos jogi eljárásoktól – nem a körülmények pontos feltárására, hanem az ellenségesnek ítélt cselekmények megtorlására irányult.

1941. ősze

Az eljárások ellenére megalakult a sajkási partizáncsoport.

1941. december 13.

Csurogon a partizánok rajtaütöttek a magyar rendfenntartó erőkön. A támadásnak magyar részről halálos áldozatai vannak, és a partizánok foglyokat is ejtettek.

1941. december 17.

A partizánok Mozsoron ismétlik meg az előző rajtütést, hasonló eredménnyel.

1941. december 15.

A Délvidék visszacsatolását kimondó törvényt fogadott el a magyar országgyűlés. Erre azért csak ekkor került sor, mivel a magyar vezetés reménykedett abban, hogy a németek által megszállt Bánát is visszakerül.

1941. december 30.

A zsablyai csendőrőrsöt bizalmasan arról értesítették, hogy a Bánátból „gyanús elemek” szivárogtak át a Bácskába.

1942

1942. január 4.

Egy Zsablya környéki tanyán felfedezett partizánközpontot felszámolása. A határvadászokkal megerősített csendőrség (összesen 250 fő) és a partizánok között a rajtaütéskor komoly tűzpárbaj bontakozott ki. A partizánok vesztesége 10 halott, a magyar járőrök 7 tagja pedig megsebesült. Ezt követően az V. hadtest parancsnokának, Feketehalmy-Czeydner Ferenc altábornagynak a jelentései alapján Szombathelyi Ferenc utasítást adott a Sajkásvidék átkutatására. A feladat a partizántevékenység megszüntetése volt, a parancs nem vonatkozott a békés lakosság elleni fellépésre. A razziát végző karhatalmi erők vezetésével Feketehalmy-Czeydner Ferenc altábornagyot bízta meg.

1942. január 5.

A magyar karhatalmi alakulatok felszámolták a Stevan Divnin vezette partizáncsoportot, amelynek létszámát 100–110 főre becsülték. További erősítést küldtek a térségbe, és az összes ottani karhatalmi erő parancsnoklásával Deák László ezredest, a 9. gyalogezred parancsnokát bízta meg.

1942. január 6.

Megkezdődött a Sajkás-vidék tervszerű átfésülése. Az elfogottak vallomásai megerősítették a görögkeleti karácsony napjára, január 6.-ra tervezett felkelés hírét, amely együtt járt volna a magyar, és német lakosság elleni bosszúhadjárral. A Csurog, Zsablya, Sajkásszentiván, Dunagárdony és a Tisza által határolt területen a magyar tisztogató akció során közel kétezren veszítették életüket, nagyjából civiliek.

1942. január 8.

A 3. számú jelentés szerint már nagyszabású, Bánátból kiinduló, Újvidék irányú, jól előkészített csetnik támadást akadályozott meg a tisztogatás.

1942. január 12.

Feketehalmy-Czeydner úgy tájékoztatta Keresztes-Fischer Ferenc belügyminisztert, Bartha Károly honvédelmi minisztert, és Szombathelyi Ferencet, a vezérkar főnökét, hogy a partizánok Újvidékre húzódtak, ezért szükséges a razzia kiterjesztése erre a városra is.

1942. január 12-15.

Az Újvidék környéki partizánok támadásai váltották ki a három napig tartó katonai razziát, amely Feketehalmy-Czeydner Ferenc altábornagy és néhány társa önhatalmú akciójaként közel 3500-3800, főleg szerb és zsidó polgári személy (köztük nők, gyerekek, öregek) meggyilkolásával végződött Újvidéken, Zsablyán, Csurogon, Mozsoron és Óbecsén (Bečej).

1942. január 13.

5. számú jelentés részletezi a helyzetet a folytatódó tisztogatással kapcsolatban. A bevezetőben még mindig csetnikekről ír Bajnóczy altábornagy, de a továbbiakban már

partizánokat említ.

1942. január 15.

6. számú jelentés szerint a szerb lakosság zöme támogatja a partizánokat, a terület „*a kommunizmustól példátlanul fertőzött.*”

1942. január 19.

Amint az újvidéki események híre – a hírzárlat ellenére – elterjedt Budapesten, Bajcsy-Zsilinszky Endre levélben tiltakozott Bárdossynál. Bárdossy az Országgyűlés előtt adott válaszában hangsúlyozta a nagyszabású partizántámadás veszélyességét, és a védekező eljárás jogosságát.

1942. január 20.

A magyar alakulatok körülzárták Újvidéket, elvágva a várost a külvilágtól. Nem működött a telefon, utazási és gyülekezési tilalmat rendeltek el, csak a gyalogos közlekedést engedélyezték, még a templomokat is bezáratták. Grassy József vezérőrnagy eligazítást tartott, ahol ismertette Szombathelyi Ferenc parancsát. Szombathelyi eredetileg ezekkel a szavakkal rendelte el a razziát: „*Tisztogatást és megtorlást rendelek el.*”

1942. január 21.

Hirdetményeket ragasztottak ki Újvidék utcáin, bejelentve az általános razziát, 19 pontos ultimátumszerű parancsba foglalva a lakosság magatartására vonatkozó utasításokat. Az utcán való mozgás tilalmán kívül az utazást is betiltották. Az üzleteket az élelmiszerboltok kivételével bezáratta. A rádióhallgatást és a telefonszolgálatot szüneteltette. A templomokat, nyilvános szórakozóhelyeket bezáratta, az éttermek kivételével. Harangozni sem volt szabad. Minden összejövetel tilos.

1942. január 22.

Szombathelyi Ferenc vezérezredes táviratilag utasította Feketehalmy-Czeydner altábornagyot, hogy a törvénytelenégeket személyes felelősség mellett szüntesse meg.

1942. január 23.

Feketehalmy-Czeydner január 24-ére a razzia „nem csapásszerű”, hanem fokozatos befejezésére vonatkozó irányelveket adott ki, ennek alapján az akció január 30-án teljesen be is fejeződött.

1942. március 10.

Az új miniszterelnök Kállay Miklós lett. Kállay vizsgálóbizottságot küldött ki Újvidékre Dr. Babós József hadbíró ezredes vezetésével a tények felderítésére. A bizottság 800 oldalas jelentésben számolt be az ott történt eseményekről. A nyomozás megállapította, hogy Újvidéken tömeges gyilkosságok történtek.

1942. július 10.

Szombathelyi elrendelte a katonai ügyészségi nyomozást.

1942. augusztus 13.

Horthy Miklós a hadsereg vélt becsületének védelmében a törzstisztek és tábornokok ügyében az eljárást beszüntette. Feketehalmy-Czeydner altábornagy és Deák László ezredes ügyében

maga a Kormányzó meg szüntette az eljárást. Ezzel egyidejűleg, mindkettőt azonnali hatállyal nyugdíjazták.

1942. november 1.

Megalakul a Jugoszláv Népfelszabadító Hadsereg (NOVJ), parancsnoka Tito.

1942. november 26.

Megalakul a Jugoszláv Népfelszabadító Antifasiszta Tanács (AVNOJ).

1943

1943. október 11.

Horthy Miklós megváltoztatta előbbi, múlt évi döntését, újra elrendelte Feketehalmy-Czeydnerék vád alá helyezését: *„Minthogy vitéz Feketehalmy-Czeydner Ferenc nyugállományú altábornagynak, vitéz Grassy József vezérőrnagynak és vitéz Deák László nyugállományú ezredesnek a Délvidéken lefolyt tisztogatási műveletek alatt tanúsított magatartása az időközben felmerült újabb adatok szerint lényegesen súlyosabb megítélés alá esik, mint amely a bűnvádi eljárás megindításának, illetve folytatásának mellőzése tárgyában az 1942. augusztus hó 13. napján Gödöllőn kelt elhatározásom alapjául szolgált, elrendelem, hogy az illetékes parancsnok a nevezettek elleni bűnvádi eljárás megindítása, illetve folytatása iránt - további elhatározásomra tekintet nélkül - haladéktalanul intézkedjék. Kelt Gödöllőn 1943. évi*

október 11. napján. Horthy Miklós.”

1943. november 29.

Az AVNOJ a boszniai Jajcában bejelenti a Demokratikus Föderatív Jugoszláv Köztársaság létrehozását és az Ideiglenes Nemzeti Kormány megalakulást.

1943. december 14.

A Vkf. bírósága 1943. évi december hó 14-én 9h-kor kezdte meg Budapesten II. ker. Margit körút 85/87. szám alatti főtárgyalási teremben Újvidék és környékén 1942. év januárjában honvéd és csendőr karhatalmak által elkövetett túlkapásokban - az előzetes Vkf. bírósági nyomozás és vizsgálat alapján - vétkesnek talált honvéd- és csendőrtisztek bűnügyét. Az ügy vádlottjai (15): *Honvédtisztek (3)*: Vitéz Feketealmy Czeydner Ferenc nyugállományú altábornagy, vitéz Grassy József magyar királyi vezérőrnagy, vitéz Deák László nyugállományú ezredes. *Csendőrtisztek (12)*: Horkay József és vitéz Gaál Lajos magyar királyi csendőr ezredesek, vitéz Báthory Géza és Fóthy Ferenc nyugállományú csendőr alezredesek, Stepán László, dr. Kun Imre, dr. Csáky József, Bandur Károly, dr. Kacskovics Balázs, dr. Képíró Sándor, dr. Zöldy Márton magyar királyi csendőr századosok és Gerencsér Mihály magyar királyi csendőr főhadnagy. A főtárgyalás elnöke: Náday István m. kir. altábornagy. Tagjai: vitéz Németh József és vitéz Kiss János m. kir. altábornagyok. Tárgyalásvezető bíró: dr. Gazda Imre hadbíró százados, ügyész: Babós József hadbíró ezredes. Utóbbi kettő a Vkf. bíróságának is tagja.

1944

1944. március 10.

Megalakul a Vajdasági Népfelszabadító Főbizottság, amely a Katonai Közigazgatás időszakát (1944. október 17. – 1945. február 15.) kivéve 1945. szeptember 1.-jéig működik.

1944. március 11-13.

Megalakul a Megszállók és Együttműködők Bűncselekményeit Kivizsgáló Vajdasági Bizottság (Háborús Bűnöket Kivizsgáló Bizottság), amely 1948. április 14.-iég áll fenn.

1944. május 13.

Aleksandar Ranković vezetésével megalakul a jugoszláv Népvédelmi Osztály (Odeljenje za Zaštitu Naroda – OZNA). Az OZNA egy független, katonai szervezatként alakult meg, amely kizárólag a pártvezetés utasításainak megfelelően dolgozott. Az OZNA-nak négy alosztálya volt: 1. hírszerzés, 2. kémelhárítás, 3. katonai részleg és 4. technikai-statisztikai osztály.

1944. szeptember 6.

A Vörös Hadsereg *Kladovónál* átlépte a román-szerb határt. A jugoszláv partizánok megkezdték a Bánát elfoglalását.

1944. szeptember 9.

A JNH Vajdasági Főparancsnoksága Utasítás az ellenség által elhagyott helyiségekben való eljárásról c. dokumentumában előírta, hogy *„a katonai igazgatás bevezetése után lehetetlenné kell tenni a néparulók menekülését, ezért be kell vezetni a polgári személyek mozgásának ellenőrzését.”*

1944. szeptember 21.

Josip Broz Tito, a jugoszláv kommunista partizánhadereg főparancsnoka Moszkvában tárgyal Sztálinnal az együttműködésről és a térség jövőjéről.

1944. szeptember 25.

A JNH Főparancsnoksága Tito rendeletére a vajdasági Főparancsnokság parancsnokává Kosta Nađot, helyettesévé pedig Áćim Grulovićot, az addigi parancsnokot nevezte ki.

1944. szeptember 28.

A 3. Ukrán Front, a Jugoszláv Népfelszabadító Hadsereg és a 2. bolgár hadsereg megindítja a belgrádi hadműveletet.

1944. szeptember 29.

Moszkvában Josip Broz Tito, a kommunista partizánhadereg főparancsnoka egyezményt ír alá a szovjet csapatok jugoszláviai harctevékenységről.

1944. szeptember vége

Újvidéken megkezdtek a magyar hatóságok evakuálását.

1944. október 2.

A Vörös Hadsereg és a JNH Bánáti Operatív Övezetének egységei bevonultak Versecre és Nagybecskerekre

. A JKP Vajdasági Tartományi Bizottsága utasítást adott a JKP minden bánáti és bácskai körzeti szervének, amely többek között kimondja:

„A leghatározottabban meg kell kezdeni az ötödik hadoszlop, mindenekelőtt a megszállók ismert szolgálóinak megsemmisítését. A pártszervezeteknek a legsokoldalúbban segítséget kell nyújtaniuk az OZNA szerveinek a bűnösök, különösen azon svábok és magyarok felkutatásában, akik irtották és bántalmazták népünket, fosztogatták és pusztították vagyonát, stb. Minden banditát meg kell büntetni bűncselekményeiért.”

A Jugoszláv Kommunista Párt Tartományi Bizottsága szerint a hatalmat a Vajdaságban is a Népfelszabadító Bizottságnak kell gyakorolni.

1944. október 4.

A szegedi V. honvéd kerületi parancsnokság elrendelte Bács-Bodrog vármegye Ferenc-csatornától délre eső részének hadműveleti kiürítését.

1944. október 6.

Pancsován magyar kényszermunkásokból megalakult az 1200 fős Magyar Munkás Zászlóalj azzal a feladattal, hogy „hadianyag szállításával segítse a jugoszláv és szovjet egységeket”.

1944. október 8.

A német hatóságok elrendelték a bácskai németek kitelepítését Németországba. Október 13-ig 60-70 ezer németet evakuáltak a palánkai, a kulai és az apatini járásból.

Az Újvidék melletti Hadikligetről (Veternik) elindultak Magyarország felé az oda telepített

bukovinai székelyek. Szabadkán a partizánok csaknem kivétel nélkül meggyilkolták őket.

A Vörös Hadsereg egységei bevonultak *Zentára*. A partizánok bevonultak *Moholra*. A helyi népfelszabadító bizottságok azonban csak 1944. október 14-én alakult meg, eközben tömegesen végeztek ki ártatlan magyarokat minden vizsgálat nélkül.

Kanizsán a partizánok bevonulása után az odaérkező bánátiakból megalakult a Népőrség nevű katonai jellegű szervezet.

Miután a Vörös Hadsereg egységei bevonultak *Óbecsére*, a helyi szerbek előre elkészített listák alapján megkezdtek a megtorlásra kiszemelt magyarok összegyűjtését. Zoran Budišin, a még illegalitásban megalakult óbecsei népfelszabadító bizottság elnöke elrendelte, hogy minden 16 és 60 év közötti magyar köteles a kukoricát törni és takarítani a határban, az ellenőrzés megkönnyítése miatt pedig a karjukon fehér karszalagot kellett viselniük.

Péterrévén megalakul az ideiglenes népfelszabadító bizottság. A partizánok e napokban 400-500 magyart hurcoltak el és kínoztak meg, közülük mintegy 70-et meggyilkoltak.

1944. október 9.

Az *Óbecsén* garázdálkodó Milka Bočković partizánlány és barátnője elhurcolta Petrányi Ferenc apátplébánost, aki a napokon át tartó kínzásokba 1944. október 12-én halt bele.

1944. október 10.

A Vörös Hadsereg elfoglalta *Martonost*.

A Vörös Hadsereg egységei és a partizánok bevonultak *Szabadkára*. A következő napokban

több száz ártatlan magyart gyilkoltak meg. A

Horgosra

bevonuló partizánok kifosztották a templomot, az apácázárdát és a parókiát.

Az Egységes Népfelszabadító Front I. tartományi értekezletén felolvasott politikai beszámoló hosszan foglalkozott a magyarság helyzetével. *„Vannak Vajdaságban nem magyarul lakta települések, ahol egy-két egyén kivételével senki sem szennyezte be becsületét mások vérével”.* Az értekezlet napirendre tűzte

Vajdaság önkormányzatának kérdését

. *„Végleges döntés még nincs, de bizonyos hogy Vajdaság önrendelkezési jogokat kap és ezeket az új alkotmány elismeri”*

1944. október 11.

Moszkvában A. Eden angol és V. Molotov szovjet külügyminiszter megbeszélése után (Averall Harriman amerikai nagykövet jelenlétében) a Churchill-Sztálin megállapodáshoz (1944. október 9.) képest a Szovjetunió növelte befolyását Magyarországnál 50-ről 80, Bulgáriánál 75-ről 80%-ra, a jugoszláviai befolyási arányokat (50-50%) fenntartották.

Martonoson, a helybeli szerbek egy csoportja feldúlta és kifosztotta a plébániát, majd Werner Mihály plébánost 23 másik magyar falubelivel együtt elhurcolta, és több mint egy hónap állandó kínzás után 1944. november 21-én gyilkolták meg őket.

1944. október 12.

A Slobodna Vojvodina c. lap közölte, hogy megalakult a háborús bűnöket megállapító bizottság.

1944. október 14.

Moholon hat nappal a partizánok bevonulása után megalakult a népfelszabadító bizottság. E

napokban tömegesen végezték ki a helybéli magyarokat. Szovjet és jugoszláv csapatok megkezdik Belgrád ostromát.

1944. október 15.

A budapesti rádióban elhangzott Horthy Miklós közleménye, hogy Magyarország fegyverszünetet kötött a Szovjetunióval. A német csapatok elfoglalták *Budapest* stratégiai pontjait, majd másnap Szálasi Ferenc vette át a hatalmat.

1944. október 16.

Az aznap a németek lakta Versecre érkező Tito a következő táviratot küldte Peko Dabčevićnek:

„Sürgősen küldd el Fehértemplomon át Versecre az egyik legjobb erős brigádot, esetleg a Krajisnikit. Szükségem van rá, hogy megtisztítsam Versecet a sváb lakosságtól. Ha lehetségesnek tartod, oda mehetnék közelebb, hogy találkozzunk és beszélgessünk különböző kérdésekről. Ha te nem tudsz, akkor Crni [Ivan Milutinović] jöjjön hozzám közvetlenül ide. A szanatórium parkjában keresse Korneyev tábornokot. Tartsátok ezt titokban.”

Tito 1944. október 25-éig tartózkodott Versecen, és valószínűleg ezekben a napokban fogadta a zsablyai és csurogi szerbek küldöttségét, akik szabad kezet kértek Titótól a magyarok elleni megtorlására.

1944. október 17.

Josip Broz Tito jugoszláv vezető „a nép- és az osztályellenséggel való leszámolásra” szólít fel. Tito egyúttal katonai közigazgatás alá helyezte a Bánát, a Bácska és Baranya területét. A Népfelszabadító Bizottságok felhívása szerint a „*leghatározottabban fel kell lépünk az ötödik hadoszlop ellen, különösen a svábok és a magyarok ellen*”.

1944. október 20.

A Vörös Hadsereg és a jugoszláv Népi Felszabadító Hadsereg egységei elfoglalják Belgrádot.

1944. október 21.

A *Zomborba* bevonuló partizánegységek tagjai megkezdték a magyarok tömeges elhurcolását.

1944. október 22.

Mozsoron a partizánok bevonulása után összeszedték a felnőtt magyar férfiakat. Tizenegy napi kínzás után, 1944. november 2-án meggyilkolták őket.

1944. október 23.

A partizánok bevonultak *Újvidékre*.

1944. október 23.

Zomborban a partizánok a rendőrségre hurcolták, majd meggyilkolták a kukoricatörésen dolgozó gimnáziumi osztály öt tanulóját és három tanárnőjét.

1944. október 25.

Zsablyán a bevonuló partizánok egy helybeli lakost a községháza előtti fára felakasztották és a hullát két napig ott hagyták. Ezt követően naponta 20-50 személyt tartóztattak le és végeztek ki.

1944. október 26.

Újvidéken megkezdték a magyar férfiak összegyűjtését. A partizánok éjszakánként mintegy 300 embert gyilkoltak meg, becslés szerint összesen 3000 személyt.

Bajmokon a partizánok elhurcoltak és hosszú kínzás után meggyilkoltak 78 magyart és két németet. Czibell Károlyt, a falu bíróját elevenen megnyúzták.

Tiszaakádmányfalván összefogdostak és *Zsablyára* vittek 26 ártatlan magyart, ahol meggyilkolták őket.

1944. október 27.

Újvidékről egy kisebb partizánegység érkezett *Temerinbe*. Aznap kidoboltatták, hogy ne menjen senki három napig az utcára. Megkezdődtek a tömeges kihallgatások és kivégzések. A hónap végéig több mint 150 embert gyilkoltak meg.

1944. október 28.

A Slobodna Vojvodina hasábján jelentek meg a JKP vajdasági tartományi bizottságának egyik vezetője, Nikola Petrović szavai: „*energikus intézkedésekre van szükség ahhoz, hogy biztosítsuk [...] a Bánát, Bácska és Baranya szláv és délszláv jellegét.*”

1944. október 29.

Tiszaakádmányfalváról a kovilji határba vittek és meggyilkoltak öt magyart.

1944. október 30.

Csurogon a partizánok a községháza előtt agyonlőtték 130 magyart.

1944. október 31.

Adorjánban, a Tisza-parton 50 magyart végeztek ki.

1944. november 1.

Belgárdban aláírták a (2.) Tito-Šubašić egyezményt Jugoszlávia nemzetközi jogfolytonosságának biztosítása érdekében.

Szivácon az október 15.-től összegyűjtött 73 helybeli magyar lakos közül 71-et meggyilkoltak.

1944. november 2.

Mozsoron meggyilkoltak 69 magyart, akiket 1944. október 22.-e óta kínoztak. Később a falu egész magyar lakosságát a *járeki* gyűjtőtáborba hurcolták, a templomot földig lerombolták, a temetőt pedig felszántották.

1944. november 3.

A bevonuló partizánok *Bezdánból* az isterbáci erdő szélére tereltek 500 embert, közülük 122-t kivégeztek.

*Adorján*on a *Kanizsáról* odaérkezett szerbek a Tiszára terelték és a folyóba lövöldözték a helybeli ártatlan magyarok egy csoportját.

1944. november 6.

Szabadkán letartóztatták és még aznap kivégezték Tiller Ferenc (írói neve Tímár Ferenc) költőt, újságírót, a Délvidéki Magyarság c. lap főszerkesztőjét.

1944. november 7.

Az októberi forradalom évfordulóján szervezett ünnepségen Božidar Maslarić tábornok beszédében kollektív bűnösséggel vádolta a Jugoszláviában élő magyarságot.

1944. november 9.

Zentára érkezett három fegyveres, egyenruhás partizán, az OZNA tartományi vezetőjétől paranccsal, hogy végezze ki a letartóztatott magyarokat. A fogva tartott személyek közül egyet nyilvánítottak ártatlannak, a többi 65-nek a kezét összedrótozták, a Tisza partjára kísérték és a lövészárkokba lőtték őket.

1944. november 9-12.

Belgrádban megtartották Szerbia Nagy Antifasiszta Népfelszabadító Szkupstinájának ülését.

1944. november 11.

Moholon a partizánok legyilkolták az akkor már hetek óta fogva tartott helybeli magyarok egy csoportját, miután előző nap a falu mind a hat borbélyát mozgósítva megborotváltatták őket. A borbélyok szerint az áldozatok száma 600 és 650 között lehetett.

1944. november 12.

Mozsoron a Jánoshalmára menekült és onnan visszahozott Köves István plébánost rostélyon elevenen megsütötték.

1944. november 15.

Sajkáslakon a helybeli szerbek kivégeztek húsz magyart.

1944. november 17.

Az *újvidéki* katonai bíróság mintegy 150 halálos ítéletet hozott, amelyeket azonnal végrehajtottak.

A zentai népfelszabadító bizottság úgy határozott, hogy bizottságot nevez ki az 1944. november 9-ikei kivégzések kivizsgálására. A bizottságról és vizsgálatáról nem maradt fenn későbbi nyom.

1944. november 18.

Hivatalosan elrendelték a németek internálását és vagyonuk elkobzását. A rendelet a „csángómagyarokra”, vagyis a telepésekre is vonatkozott. A Vajdaságban 40 internálótábort

állítottak fel, ahol mintegy 140 ezer németet zsúfoltak össze. Elrendelték a 16 és 50 közötti magyar férfiak munkaszolgálatra történő behívását.

Bezdanban hajnalban az utcákon 41 holttestet találtak.

1944. november 19.

Péterrévén a napokon keresztül kínzott dr. Takács Ferenc plébánost az egész falu jelenlétében a templom falához kísérték és agyonlőtték. Ezt követően a magyarok csoportjait általában háromnapos kínzás után végezték ki, becslések szerint mintegy 600 személyt.

1944. november 20.

Horgoson a helyi szerb vezetők több helybeli magyar lakossal együtt kivégezték a 84 éves Virágh István plébánost, mert 1941-ben tábori misét celebrált a Horgoson állomásozó magyar katonáknak.

1944. november 21.

Martonoson a partizánok több tucat magyart tömegsírokba lőnek.

Az AVNOJ Elnöksége rendeletet hozott az ellenséges vagyon állami tulajdonba vételéről, a nem az országban tartózkodó személyek vagyona feletti állami igazgatásról, valamint a megszállók által erőszakkal elidegenített vagyon kisajátításáról. Ennek értelmében a katonai közigazgatás elkobozta a csurogi és zsabylai kitelepített magyarok vagyonát.

1944. november 23.

Vajdaság Népfelszabadító Katonaságának és Partizánegységeinek Főparancsnoksága leiratban közölte a Katonai Közigazgatás mozgósítási részlegével, hogy *„engedélyezve van egy Petőfi zászlóalj, amelybe a magyar nemzetiségű önkéntesek lépnek be. A zászlóalj parancsnoksága számára engedélyezett a magyar nemzetiségű önkéntesek zavartalan összegyűjtése Vajdaság egész területén.”*

1944. november 25.

Tito nyilatkozata az állam berendezéséről: *„Az új Jugoszlávia hat föderális egységből áll majd, ezek: Szerbia, Horvátország, Szlovénia, Macedónia, Bosznia és Hercegovina, Crna Gora. Egyes vidékek, mint a Vajdaság, valószínűleg autonómiát kapnak a föderális egységek egyikében.”*

1944. november 26.

Nagybecskerekén megalakult az Egységes Népfelszabadító Front 62 tagú Északbánáti Körzeti Bizottsága és annak 16 tagú Végrehajtó Bizottsága.

1944. december 1.

Ivan Rukovina vezérőrnagy, a katonai közigazgatás parancsnoka rendeletet adott ki, amely a következőket tartalmazta: *„A magyarokkal és a németekkel szemben egész sor helységben és faluban szabálytalanságok történtek [...]”*

Tito a következő táviratot küldte a vajdasági főparancsnokságnak: *„Jóváhagyom a magyar egységek megalakítását. Törekedjete arra, hogy politikailag felemelkedjenek”.*

1944. december 2.

A JNH Vajdasági Főparancsnoksága határozatot hozott egy magyar brigád megalakításáról.

1944. december 4.

Ada község helyi népfelszabadító bizottsága arról értesítette a zentai városparancsnokságot és a szabadkai kerületi parancsnokságot, hogy a magyarok néhány szerb jelenlétében gyűlést tartottak anélkül, hogy erről a szerbeket értesítették volna. Ez mélyen felháborította a szerbeket, s követelték, hogy a népfelszabadító front e gyűlésén hozott határozatot tekintsék semmisnek. A szóban forgó határozat mindössze azt a követelést tartalmazta, hogy a népfelszabadító bizottságban magyarok is kapjanak helyet.

1944. december 10.

A Borba cikkéből: *„Nem felelhet minden magyar Horthy és Szálasi gaztetteiért. Nem lehetnek felelősek és nem is felelősek. Fasiszta gazemberek és gyilkosok a szerbek és horvátok, a szlovének és a macedónok között is vannak.”*

1944. december 10-12.

Újvidéken megtartották az Egységes Népfelszabadító Front I. Vajdasági Tartományi Értekezletét, amelyen a magyar nemzetiségű küldöttek is részt vehettek.

1944. december 11-13.

Kulán több mint 500 magyart végeztek ki, főleg értelmiségieket és jómódú polgárokat.

1944. december 24.

Megjelenik a magyar nyelvű Szabad Vajdaság első száma, hasábjain Tito üzenetével, amelyben békülékeny hangon szólt a magyarokról. Titoi szavaival ellentétben állt, hogy még javában zajlott a magyarok elleni atrocitások sora,

1944. december 28.

Magyarország hadat üzent Németországnak.

Topolyáról elindult a Petőfi brigádba toborzott magyarok első csoportja.

1944. december 31.

Kiscsány faluban megalakul a Petőfi Sándor nevű 15. vajdasági rohambrigád.

1944. vége

Rákosi Mátyás azzal a céllal kereste fel Jovan Veselinov Žarkót, a JKP TB titkárát, hogy eszközöljön ki számára egy találkozót Titóval és segítséget kérjen a csehszlovákiai magyarok kitelepítésének ügyében. Rákosi Mátyás a Titóval való titkos találkozón hangoztatta, mekkora kára lenne a Magyar Kommunista Pártnak, ha a magyarokat kitelepítenék Jugoszláviából.

1945

1945. január

Kiadják a magyar nyelvű politikai füzetek 1. számát, „A népek harca a leigázott Jugoszláviában” címmel.

1945. január 8.

Nagybecskerekén bemutatták a háború utáni első magyar nyelvű színelőadást Marocsik György cukorgyári munkás rendezésében.

1945. január 16.

Stanoje Simić jugoszláv követ a szövetséges nagyhatalmak képviselői előtt a magyar fegyverszüneti megállapodással kapcsolatos véleményét kifejtve követelte a magyar Ideiglenes Nemzeti Kormánytól, hogy egyszer s mindenkorra mondjon le a háború idején elfoglalt területekről, és adja ki a háborús bűnösöket.

A debreceni Ideiglenes Kormány megtárgyalta a bácskai magyarok elleni atrocitásokról szóló jelentést.

1945. január 20.

Magyarország Moszkvában fegyverszüneti szerződést kötött a szövetséges hatalmakkal, amely érvénytelennek nyilvánította az 1938. és 1940. évi ún. bécsi döntéseket, és az ország határait az 1937. december 31-i állapotoknak megfelelően jelölte meg.

1945. január 23.

Csurog teljes lakosságát a járeki gyűjtőtáborba hurcolták (többnyire gyalog), miután A megszállók és csatlósai háborús bűnösségét vizsgáló bizottság „megállapította, hogy Csurog község valamennyi felnőtt magyar lakossága közvetlenül vagy közvetve részt vett az 1942. januári véres razzián. A bizottság a lakosságnak ezt a részét háborús bűnösnek nyilvánította a munkaszervezési szabályzat 19. szakasza alapján.”

A Szabad Vajdaság vezércikkéből: „A népítélet folyik a honi gyilkosokon. Vajdaság népe: szerb és magyar együtt halált kiált a gyilkosokra: Halál mindenkire, aki megtagadja szülőföldjét, aki elárulja népét, aki gyilkolja testvéreit. Nem nézzük hol született, nem kérdezzük, mi fajta volt: halál a fasizmusra! – De élet és testvériség, szabadság és békeség Vajdaság minden jó szándékú szülöttjének, szülőföldjét és földje népét szertőnek: szerbnek, horvátnak, zsidónak, magyarnak! Vajdaság múltjának üszkösödő sebeit pedig gyógyítsa az ígéretes jövő”

1945. január 25.

Zsablyáról a tömeges kivégzések után még életben maradt magyarokat áterelték a járeki gyűjtőtáborba.

1945. január 26.

A Slobodina Vojvodina a csurogi magyarok kitelepítése kapcsán megjelentetett közleményben hangsúlyozta, hogy a kitelepítettek ugyan magyarok, de nem mint magyarok ellen hozták ezt az intézkedést, hanem olyanokat kívánnak büntetni, akik gáztetteket követtek el.

1945. január 27.

Tito utasított a hadsereget, hogy február 15-ig mindenütt át kell adnia a helyét a polgári hatóságoknak.

1945. január 29.

Topolyán magyar tannyelvű gimnázium nyílt.

1945. február 1.

A Minisztertanács 7. ülésén tájékoztatót fogadott el a jugoszláv partizánok dél-magyarországi atrocitásairól; a Jugoszláviában internált csángók helyzetéről, a menekültekről, épületek lefoglalásról, menekültügyi kormánybiztos kinevezéséről.

1945. február 3.

Az AVNOJ érvénytelenített minden olyan törvényt, amelyet a megszállók és bábkormányaik hoztak, illetve minden olyan jogi előírást, amely a megszállás pillanatában volt érvényben.

1945. február 8.

A Vajdasági Népfelszabadító Főbizottság határozatot hozott a körzeti népfelszabadító bizottságok megalakításáról.

1945. február 11.

Tito Fjodor Ivanovics Tolbuhin marsallhoz, a 3. ukrán front parancsnokához intézett levelében megemlítette, hogy mivel 50 ezer délszláv él Baja és Pécs környékén, a békekonferencián fel kívánják vetni e terület Jugoszláviához csatolását.

1944. február 15.

Tito 1945. január 27-ei rendelete alapján megszűnt a katonai közigazgatás, és a hatalmat átvették a népfelszabadító bizottságok. (A Katonai közigazgatást 1944. október 17-én vezette be, a Bánát, a Bácska és Baranya területén.)

Megkezdődött a *mozsori* magyarság összegyűjtése és gyűjtőtáborba hurcolása.

1945. március

Az OZNA emberei megjelentek Budapesten és a SZEB szovjet missziójának segítségével megkezdtek az általuk összeállított lista alapján a háborús bűnökkel vádolt személyek elfogását.

1945. március 3.

A jugoszláv király háromtagú helytartótanácsot nevezett ki, amely 1945. március 6-án Titót bízta meg kormányalakítással.

1945. március 7.

Újvidéken megjelent az Ifjúság Szava (a későbbi Ifjúság, majd Képes Ifjúság) első száma.

1945. március 9.

A Minisztertanács 8. ülésén a Minisztertanács jegyzője jelentést terjesztett elő a jugoszláv partizánok bácskai kegyetlenkedéseiről.

1945. március 10.

Vladimir Velebit jugoszláv külügyminiszter-helyettes Párágban azt nyilatkozta: *„A 300.000 jugoszláviai magyarnak fele annyi magyarországi jugoszlávval történő kicseréléséről még nem döntöttünk, mert bevárjuk a csehszlovák-magyar lakosságcsere eredményét.”*

1945. március 17.

Lazar Brankov kapitány, a SZEB jugoszláv missziójának titkára jelezte a magyar kormányoknak, hogy az 1941 után Jugoszláviába telepített magyarok utolsó transzportját a „napokban” teszik át a határon. (1946. június 4.)

1945. március 22.

Tito utasítást adott a Petőfi brigád felszámolására.

1945. április

A Belgrádi Rádió megkezdte magyar nyelvű műsorát.

1945. április 1.

Megnyíló iskolák címmel közölt vezércikket a Szabad Vajdaság. *„Becsületesebb, jobbhiszemű iskolapolitikát el sem lehet képzelni. A mai iskolapolitika alapjában demokratikus, egyedül az anyagi feltételeket nézi: megfelelő számú tanuló, megfelelő számú tanerő és megfelelő iskolahelyiség. Ahol ez megvan, ott megnyílik az iskola, akármilyen nyelvről is van szó (...) Ez a becsületes iskolapolitika azonban csak akkor lesz számunkra igazán hasznos, ha a magyar népnek megnyitja szemét és ezek a megnyíló iskolák a magyarság politikai iskoláivá is válnak. Olyan iskolává, amelyben megtanulja a demokráciát, megtanulja megbecsülni, szeretni és védeni azt a széles demokráciát, amely ennek az országnak az alapja.*

1945. április 5-6.

A JKP VII. vajdasági tartományi értekezletének Rezolúciójából: *„Az értekezlet egyöntetűen az autonóm Vajdaságnak a föderális Szerbiához való csatlakozása mellett foglal állást...”*

Jovan Veselinov felszólalásából részlet:

„Megváltoztattuk álláspontunkat a magyarokkal szemben, szükséges fejleszteni bennük azt az érzést, hogy ebben az országban élnek és érte harcolnak...”

1945. április 6.

Vajdaság Népfelszabadító Főbizottsága döntést hozott Vajdaságnak Szerbiához való csatlakozásáról. *„A Vajdaságnak a szerb föderális egység keretében kell lennie. A Vajdaságnak a föderális Szerbia keretében autonóm tartományként teljes autonómiával kell rendelkeznie [...] a nemzeti kisebbségek az autonóm Vajdaságban minden jogot élvezni fognak.”*

1945. április 7.

Szerbia Szkupstinájában Jovan Veselinov Žarko ismertette Vajdaság Népfelszabadító Főbizottságának április 6-ai határozatát Vajdaságnak Szerbiához való csatlakozásáról. *„A*

Vajdaságban nemzetiségek is élnek. [...] Büntetjük és meg fogjuk büntetni a magyarság soraiból azokat, akik a Horthy hóhérokkal együtt ölték a szerb népet és a Vajdaság más szláv lakosságát. A becsületes magyarok a mi tartományunkban élvezik mindazokat a jogokat, amelyek nekik, mint nemzetiségnek járnak. [...] Azért nem félnek, mert tudják, hogy a nemzeti kérdés országunkban helyesen van megoldva, hogy az AVNOJ határozatai szavatolják a nemzeti kisebbségek jogait, és hogy új államunkban, Tito Jugoszláviájában nem ismétlődik meg az, ami valamikor volt.”

1945. április 8.

A Szerbiai Népfelszabadító Antifasiszta Szkupstina Rezolúciójából: „[...] A magyar lakosság, mint őshonos lakosság élvezni fogja az összes polgári jogokat. Csak a bűnözők és Horthy megszálló rezsimjének szolgálói lesznek megbüntetve.”

1945. április 9.

Jovan Veselinov a Vajdasági Népfelszabadító Főbizottság küldöttségének nyilatkozata kapcsán a Slobodna Vojvodina c. lapban a következőket írta: „A magyarok iránti álláspontunk is világos. A népfelszabadító mozgalom elítéli a reakciós, elsősorban nagyszerb elemeknek az álláspontját, akik minden magyart felelőssé akarnak tenni a Horthy bűnözői által népünk ellen elkövetett bűntettekért. A szerb népünk és más szláv népek ellen elkövetett bűntettek részesei bűnhődnek és bűnhődni fognak [...] A becsületes magyarok, ez pedig elsősorban a munkásság és a dolgozó parasztság, kezdik belátni és Jugoszláv Hadseregünkben tettekkel is bizonyítani, hogy Vajdaság többi nemzetével jó viszonyra törekszenek, hogy országunk felszabadításában, kulturális és gazdasági felemelésében saját anyagi helyzetük javítását látják. Sok magyar elesett a fronton egységeinkben, és szinte mindannyian, akik a fronton vannak, becsülettel harcolnak, vállalva országunk többi fiaival. Mindezek a becsületes magyarok az új Jugoszláviában élvezni fogják mindazokat a jogokat, amelyek őket mint nemzeti kisebbséget megilletik...”

1945. április 10.

Jugoszláviából megkezdtek a legálisan kitoloncolható magyarok átdobását a határon.

1945. április 12.

Szeged polgármester-helyettese jelentette a miniszternek, hogy a városban kiütéses tífuszjárvány van, a megbetegedettek száma megközelíti a háromezretet, és már százezer menekült zsúfolódott össze a városban. Kérte, tegyenek lépéseket a jugoszláv kormánytól, hogy a kiutasítottakat Baja felé irányítsák. Ennek ellenére néhány nap múlva újabb 1901 kiutasított érkezett Szegedre.

1945. április 13.

Szabadkán megtartották az első magyar népegyleti előadást.

1945. április 18.

Mozsor teljes lakosságát a járeki gyűjtőtáborba hurcolták, ahonnan 1945. június 8-án szabadultak azok, akik túléltek az embertelen körülményeket.

1945. április 19.

Sreten Vukosavljević településügyi miniszter javasolta Jugoszlávia Gazdasági Tanácsának, hogy vitassa meg a vajdasági magyarok egy részének kitelepítésére vonatkozó javaslatát. Eszerint 80 ezer magyart telepítenének ki Vajdaságból, illetve a bácstopolyai, zentai és óbecsei járásból. Vukosavljević még azt is sugallta, hogy Magyarországnak át kellene engedni Bácska és Bánát északi részét annak fejében, hogy Magyarország fogadjon be még 200 ezer magyart, mert *„ezzel megszabadítanánk Vajdaságot jelentős számú magyartól, ugyanakkor viszont nem károsítanánk meg jelentősebben gazdasági szerkezetét.”*

1945. április 25.

Erdei Ferenc a Minisztertanács ülésén közölte, hogy csángókat és mintegy tízezer magyart tettek át a határon Jugoszláviából.

1945. április 27.

Megalakul a *Vajdaság Népeinek Nemzeti Becsülete Elleni Bűncselekmények és Kihágások Elítélését Végző Bíróság*, amely 1945. szeptember 13.-ig működik.

1945. április 27.

Megalakul a Vajdasági Legfelsőbb Bíróság és a Vajdasági Ügyészség, amely 1992-ig működik.

1945. április 28.

Erdei Ferenc belügyminiszter Bóné Gyulát nevezte ki a délvidéki menekültek kérdésével megbízott miniszteri biztossá.

1945. május

Jugoszláv állami bizottságot hoztak létre a Vajdaságban a partizánok bevonulását követően elkövetett „igazságtalanságok” kivizsgálására, a bizottság munkájára vonatkozó források azonban nem kerültek elő.

1945. május eleje

A Délvidékről menekült székelyeket betelepítették a Tolna és Baranya megyéből kitelepített németek elkobzott házaiba és földjeire.

1945. május 4.

A Vajdasági Népfelszabadító Főbizottság Elnöksége megválasztotta az úgynevezett vajdasági népügyészt, ideiglenes vezetőséget állított a vajdasági ügyvédi kamara élére, és megválasztotta a vajdasági népek nemzeti becsülete ellen elkövetett bűntettek és kihágások ügyében ítélező bíróságot. E bíróság magyar tagjai voltak Briska Ferenc csantavéri munkás, Herceg János zombori újságíró és Tardi János petrovgradi munkás.

A Szabad Vajdaság beszámolt arról, hogy *„a vajdasági népfelszabadító főbizottság a népfelszabadító bizottságok szervezetéről és működéséről intézkedő rendelet értelmében rendelkezést adott ki a vajdasági népbíróság megszervezésére. [...] A népbíróságok minden polgári perben ítéleznek, azonkívül minden büntetőperben, kivéve azokat az ügyeket, amelyek a katonai bíróságok hatáskörébe tartoznak. A népbíróságok minden néphatóságtól függetlenül, szabadon hozzák meg ítéleteiket. [...] A népbíróságok összes ítéleteiket és legfelsőbb döntéseiket a nép nevében hozzák. [...] A népbírák függetlenek, ítéleteikért – amelyeket a törvény alapján hoznak – nem felelősek...”*

1945. május 6.

Nagybecskerekén megalakult a Vajdasági Magyar Közművelődési Közösség, az első magyar művelődési egyesület a háború után Vajdaságban. Elnöke Marocsik György cukorgyári munkás, alelnöke dr. Várady Imre ügyvéd, titkára B. Szabó György író, festő.

1945. május 10.

A Szabad Vajdaság a nagybecskereki munkásegyletem magyar nyelvű előadásait ismertette, emellett beszámolt arról, hogy *„A petrovgrádi magyar állami gimnázium első osztálya a tanárhiány, valamint a helyiséghiány miatt nem nyitotta meg az első osztályát. A tanárhiány még ma sem mondható megoldottnak, azonban a helyiséghiány azzal, hogy a Messinger-féle*

intézet újra a gimnázium tulajdona lett, megoldottnak tekinthető.”

1945. május 12.

A Szabad Vajdaság beszámol a vajdasági járási népbíróságok megválasztásáról. A bírák listájából kiderül, hogy köztük két magyar nemzetiségű van.

1945. május 20.

Tito Eszéken mondott beszédében kijelentette: *„Világosan meg kell mondjam, hogy nem leszünk kegyetlenek és nem fogunk bosszút állni. A mi feladatunk, hogy legyőzzük a nehézségeinket és újjáépítsük falvainkat.”*

1945. május 20.

A Szabad Vajdaság tudósítása szerint *„A Subotikai állami gimnázium magyar tagozatának ötödik osztálya pünkösd első napján vidám délutánt rendezett a Kaszinó nagytermében. A műsoros vidám délutánt a szláv himnusszal nyitotta meg az ötödikesek zenekara, majd Siflis Imre beköszöntőt mondott. Utána Balogh Edit a proletárlány versét szavalta el Ady Endre után szabadon.”*

1945. május 20-21.

A Magyar Kommunista Párt megtartotta első országos értekezletét Budapesten. Az értekezleten Rákosi Mátyás elismerően szólt „Tito marsall Jugoszláviájáról”, amely baráti érzelmeket táplál a magyar nemzettel szemben.

1945. május 23.

Zentán megindították a magyar tanítói tanfolyamot.

1945. május 24.

A Jugoszláv Népfelszabadulás Antifasiszta tanácsa törvényt hozott a nemzeti, faji és vallási gyűlölködés és viszálykodás szításának megtiltásáról.

1945. május 25.

A Szabad Vajdaság közölte: „A napokban a subotikai kerületi egységes népfelszabadítási front plénuma Damjanov Jaksa elnökletével ülést tartott. Az ülésen a nemzeti és nemzetiségi kultúrintézmények kérdésével foglalkoztak. [...] A nemzetiségek felszólítást kaptak, hogy kulturális tekintetben külön szervezkedjenek. A horvátok, magyarok és szerbek szervező bizottságokat létesítettek. A horvátok eddig nevezetesebb dolgot nem hoztak létre, a magyarok egy vajdasági jellegű kultúrintézmény megalakítását készítették elő. Ennek az intézménynek a központja Suboticán lenne...”

1945. május 26.

A Szabad Vajdaság részletes beszámolója szerint: „A subotikai kerületi népfelszabadító bizottság plénuma a napokban ülést tartott. [...] A belügyi osztály élére Farkas Norbertet választották meg Szentáráról. Deszpotovics Koszta, a főbizottság tagja ezt mondta: „Farkas megválasztásával kapcsolatban megjegyzést hallottam, amely kifogásolta, hogy a belügyi osztály élére magyar embert választottunk. Meg kell mutatnunk, hogy ebben az országban teljes egyenjogúság uralkodik. Azt hiszem, hogy a szerb és horvát lakosság semmi morális kifogást nem emelhet az ellen, hogy ebben a kerületben, ahol annyi magyar él, magyar ember végzi a végrehajtó bizottság belügyeinek intézését.”

1945. május 27.

Zomborban megalakult a Magyar Közművelődési Közösség. Az eseményről a Szabad Vajdaság így számolt be: *„A vajdasági magyarság kulturális szervezkedése nagy lendülettel tovább folyik. A magyarság, élve a jogokkal, amelyeket Tito új Jugoszláviájának demokráciája biztosít a nemzeti kisebbségeknek, a petrovgrádi, suboticaí és pancsevói kultúrközösségek megnyitása után Szomborban is megalakította közművelődési szervezetét...”*

A Szabad Vajdaság tájékoztatása szerint: *„A suboticaí városi népfelszabadító bizottság kultúrosztályának vezetője, Szics Kata részletes jelentést terjesztett be a városi népbizottságnak. A jelentésből kitűnik, hogy [...] a suboticaí járásban egy tanítóképezde van, valamint egy fiú- egy leány és egy magyar gimnázium.[...] Ötvenhét iskolának a tanítási nyelve szerb-horvát, a többi tizenhaté magyar...”*

A Szabad Vajdaság beszámolt arról, hogy: *„Néhány nappal ezelőtt tartotta első kerületi konferenciáját Délbánát magyarsága. Negyven küldött jelent meg Pancsevón, ahol az Egységes Népfelszabadító Front keretén belül megalakult a Magyar Kulturális Közösség, amelynek célja, hogy Tito Jugoszláviájának magyarságát saját anyanyelvén nevelje és kulturális felemelkedését elősegítse. [...] Pajzs Pál a magyarság helyzetéről tartott beszámolójában többek között a következőket mondta: „Mi, Bánát magyarjai, először élhetünk igazán demokrata országban. Tito Jugoszláviájában nincsen papírdemokrácia, hanem igazi népi és nemzeti szabadság. Ezt a szabadságot és egyenlőséget íme, most felhasználjuk, hogy népünket saját anyanyelvünkön, politikailag és kulturálisan felemeljük. Eddig nem tudtuk, mi a demokrácia, most azonban a tényeken keresztül ismerjük meg és egyben hasznosítjuk.”*

1945. június

Szlovéniában a hrastoveci gyűjtőtáborba hurcoltak 558 magyart, akik egyharmada 15 évnél fiatalabb gyerek, 44 százaléka pedig nő volt.

1945. június 5.

Illyés Gyula naplójegyzete a délvidéki vérengzésekről: *„A Parasztpárt. se lesz más, mint a többi párt - de tán épp ez a helyes? A tervezett kemény hang helyett igen leverten kezdek az*

előadásba a magyarság helyzetéről: negyvenezer embert a Délvidéken megöltek, Pozsonyban tizennégyezret internáltak, a Kárpátalján alig van már magyar stb. – alig van visszhangjuk, nem lehet semmit csinálni. Végre Erdei elfogadja: ahány magyart a tótok áttesznek a határon, annyi tótot mi is. De végrehajtja-e? Kovács felolvassa Benes pozsonyi beszédét: kiűzik a magyarokat. Részletes vita: egyre szerencsésebb, békülékenyebb hangon - Kovács és Erdei között. Főpont: függetlenség a kommunista párttól, vagy fiókszerű együttműködés? Az előbbi. Uzsonna. Utána a sajtóról. Csak két nem magyar van a szerkesztőségben - Vass L. tehát félrevezetett? Haza, Kováccsal, Farkassal a kis Topolinón -, leverten, hogy megbuktam: a hatás nem az lett, amire számítottam.”

1945. június 8.

A járeki gyűjtőtáborból kiengedték az ott embertelen körülmények között fogva tartott magyarokat.

1945. július 8.

Jugoszláviában megtartották a háború utáni első választásokat. Vajdaságban a 884.638 bejegyzett választópolgár közül 735.049 szavazott, vagyis 83 %. Újvidéken a népbizottságba 36 szerb, 3 horvát, 2 szlovák, 1 zsidó, 13 magyar került be.

1945. július 10.

Tito beszédében kijelentette, hogy Jugoszlávia baráti kapcsolatokat kíván kiépíteni Magyarországgal.

1945.szeptember 27.

A Slobodna Vojvodina magyar nyelvű testvérlapja, a Szabad Vajdaság ekkortól Magyar Szó néven jelenik meg.

1945. október 16.

A külügyminisztériumban béke-előkészítés céljából készített feljegyzés 40 ezerre tette a Délvidéken meggyilkolt magyarok számát. Megjegyezte: *„nincs nyoma annak, hogy a tömeges kivégzéseket bárhol is szóvá tették volna: akár a Szövetséges Ellenőrző Bizottságban, akár Moszkvában, netán a párizsi béketárgyalásokon, Belgrádról nem is szólva”*.

1945. december

Közzétették Jugoszlávia új alkotmányának tervezetét, amelynek 13. szakasza kimondta: *„A nemzeti kisebbségek a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaságban saját kulturális fejlődésük és szabad nyelvhasználatuk minden jogát és védelmét élvezik.”*

1946

1946. március 16.

A SZEB jugoszláv missziójának kérése alapján a SZEB hivatalosan kérte a magyar kormánytól az amerikaiak által kiszolgáltatott és Budapesten fogva tartott Feketehalmy-Czeydner Ferenc, Grassy József és Zöldy Márton kiadását, miután Jugoszláviában háborús bűnösöknek nyilvánították őket.

1946. május 11.

Miután Jugoszlávia és Csehszlovákia megegyezett a kártérítés 70:30 arányában történő elosztásáról, Magyarország és Jugoszlávia aláírta a jóvátételi egyezményt a Magyarország részéről Jugoszláviának a hadműveletek és a jugoszláv területek megszállása által okozott károk megtérítése címén 70 millió dollár értékben szállítandó áruk tárgyában.

1946. július 17.

Mindszenty József hercegprímás levelet írt a béketárgyalásokon résztvevő Gyöngyösi János külügyminiszterhez, amelyben felhívta figyelmét a délvidéki magyarság ellen elkövetett atrocitásokra, és mellékelte a *„Délvidéki háromtagú küldöttség és egy újvidéki táborból megszökött magyar” által készített jelentést, amelyben többek között ez áll: „Más részről sajnálattal kell megállapítani, hogy Magyarországon akadnak olyan tényezők, amelyek akár a sajtó hasábjain, akár a rádió hullámain keresztül azt a hamis tényt igyekeznek bedobni a magyar közvéleménybe és - ami a legnagyobb oktalanság - ezzel a külföld előtt is hamis tényeket tárnak fel, ugyanis, hogy a jugoszláviai magyarság helyzete kielégítő, a jugoszláviai magyarok szabad életet élnek, van iskolájuk, sajtójuk, színházuk stb.”*

1946. szeptember

A jugoszláv külügyminiszter jegyzéket adott át magyar kollégáinak, amelyben kijelentették, hogy hajlandók felvenni a diplomáciai kapcsolatot Magyarországgal. Magyarország ezt örömmel vette, és a SZEB elnökhelyettese, Szviridov felé azzal a kéréssel fordult, hogy engedélyezze a jugoszlávokkal való kapcsolatteremtést. Szviridov altábornagy megbízásából közölték, hogy *„a magyarországi SZEB-nek nincs kifogása a Magyarország és Jugoszlávia közti diplomáciai kapcsolatok helyreállítása ellen.”*

1946. szeptember 25.

Jugoszlávia felvette a diplomáciai kapcsolatot Magyarországgal.

1946. október 22.

Újvidéken megkezdődött a háborús bűnökkel vádolt Szombathelyi Ferenc, Feketehalmy-Czeydner Ferenc, Grassy József, Gaál Lajos, Zöldy Márton, Bajsai Ernő, Nagy Miklós, Bajor Ferenc és Perepatics Pál pere. A per vádlója Gyetvai Károly volt. Az 1946. október 30-31-én kihirdetett ítélet mindegyikükre halálbüntetést rótt ki.

1946. november 4.

Az újvidéki fogház udvarán agyonlőtték Szombathelyi Ferenc vezérezredest, Bajor Ferenc vezérőrnagyot, a katonai közigazgatás vezetőjét, Gaál Lajos csendőr-alezredest, Bajsay Jánost, Bács-Bodrog megye alispánját, Nagy Miklós újvidéki polgármestert, és Perepatics M. Újvidéki kerekedőt. Ugyanezen a napon, a város szélén álló kaszárnya előtt nyilvánosan akasztották fel Grassy József vezérőrnagyot, és Zöldy Márton csendőr-századost. Másnap agyonlőtték Feketehalmy-Czeydner Ferenc altábornagyot, akit nem akaszthattak fel, mert gégeoperáción esett át.

(Forrás: Vékás János: Magyarok a Vajdaságban, 1944-1954)